

دروغ‌گویی از نظر لغوی، به معنای کتمان واقعیت می‌باشد و معمولاً به بیان سخنی که واقعیت خارجی برای گوینده ندارد، اطلاق می‌شود. دروغ، رفتاری ناپسند است و به کودک، شخصیت ساختگی و تصنعی می‌بخشد.

دروغ می‌گوید؟ چرا یک کودک مکرراً

دروغ‌گویی در کودکان پیش‌دبستانی، بسیار شایع است؛ کودکان در این سن، نمی‌دانند دروغ‌گویی اشتباه است؛ در کلام اغراق می‌کنند، حقایق را می‌پیچانند، وقایع را پنهان می‌کنند، داستان می‌سازند و بدیهیات را انکار می‌کنند؛ به همین دلیل، پدر و مادران نباید بچه‌ها را به خاطر این دروغ‌گویی تنبیه کنند، بلکه باید آن را موقعیتی جهت فرصت‌های آموزشی بدانند و در واقع، به آنان یاددهند که چرا دروغ‌گویی اشتباه است.

به‌طور معمول، پدر و مادران در برابر داستان‌سرایی (چرندگویی) کودکان، وقتی داستانی را که خلاف واقع است، می‌سازند و بسیار اغراق می‌کنند، ممکن است دو عکس‌العمل نشان‌دهند: گروهی به داستان‌های فرزندان‌شان گوش می‌دهند و آن را تأیید می‌کنند و عده‌ای دیگر اعتنایی به آن نمی‌کنند. گروه دوم، داستان‌های غیرواقعی بچه‌ها را به دروغ‌گویی نسبت می‌دهند و به فرزندان‌شان گوشزد می‌کنند که: «این داستان‌ها، دروغ است و دیگر آن را تکرار نکن!»

هر دو گروه مذکور از والدین، در مواجهه با فرزندان‌شان، ناآگاهانه عمل می‌کنند زیرا در این سن، کودک خیال‌باف است و خیال‌بافی، لازمی‌ی رشد ذهنی، عقلی و خلاقیت اوست. از آن‌جاکه کودک در این سن، نمی‌تواند بین خیال و واقعیت تفاوتی قائل شود، وظیفه‌ی پدر و مادر، این است که هم در جهت تفکیک خیال از واقعیت و هم اجتناب از دروغ‌گویی، آموزش‌های لازم را به کودک بدهند. برای نمونه وقتی کودک می‌گوید: «من امروز در مدرسه با دوستانم خیلی بازی کردم و خوش گذشت.» پدر و مادر باید پاسخ دهند: «راستی! خیلی دوست‌داری به مدرسه بروی و دوستان زیادی پیدا کنی؛ این‌طور نیست؟» با این بیان، هم به احساس کودک احترام می‌گذاریم و هم به غیرواقعی بودن فکرش اشاره نموده و به او کمک می‌کنیم تا کم‌کم خیال را از واقعیت متمایز نماید و رشد ذهنی سالمی را در جهت قوه‌ی خلاقه پیش بگیرد. پدر و مادرانی که خیال‌بافی کودک را به دروغ‌گویی نسبت می‌دهند، کودکان‌شان را سرکش و بدرفتار می‌نمایند و خود نیز نسبت به آنان شکاک و بدگمان می‌شوند؛ این امر، به نوبه‌ی خود، یک چرخه‌ی دروغ و عدم اعتماد ایجاد می‌کند که چرخه‌ای بسیار ناسالم است و باید هرچه سریع‌تر، آن را متوقف نمود تا خیال‌بافی کودک، در ورطه‌ی دروغ و دروغ‌گویی نیفتد زیرا دروغ‌گویی مانند یک بیماری جسمی ساده، شروع و کم‌کم تبدیل به یک بیماری لاعلاج می‌گردد که برای والدین، بسیار دردناک است و تبعات آن می‌تواند خطرات زیادی برای خود کودک و خانواده‌اش ایجاد نماید؛ به همین

آن‌که تفریح بری را می‌فشانند، بدون شک همه‌ی مضمول آن را درو می‌کنند. «دوستن»

دلیل، ابتدا باید انگیزه و علت دروغ را شناسایی نمود و سپس به درمان آن پرداخت.

دروغ‌گویی، یک شاخص اختلال رفتاری

دروغ‌گویی ممکن است ملاک یا نشانه‌ی یک اختلال رفتاری یا بیش‌فعالی در کودک باشد. پدر و مادران باید توجه نمایند چنان‌چه دروغ‌گویی کودک با دزدی، تقلب، خشونت، بدخلقی، فرار از مدرسه، فراموشی، ارتباط ضعیف در گروه، وابستگی‌های شدید به افراد یا قدرت، تنش، ناتوانی در برقراری ارتباط بین اعمال و پیامد آن، ناسازگاری و بی‌توجهی اجتماعی همراه باشد، باید با مشاور، ارتباط برقرار نمایند.

علل و درمان دروغ‌گویی

■ **ترس:** یکی از مهم‌ترین انگیزه‌های دروغ‌گویی در کودکان، ناشی از ترس است که از تنبیه والدین، معلمان و دوستان دارند. در این‌جا، پدر و مادر باید بپذیرند که فرزندشان به‌خاطر ترس از آنان دروغ گفته، آن‌گاه او را به اتاق آرامی برای گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز ببرند و پیش از متهم کردن او، به سخنانش گوش فرادهند و با ملایمت و مهربانی با او رفتار نمایند تا ارتباط بهتری بین‌شان برقرار شود.

■ **عادت:** بعضی اوقات، دروغ‌گویی در کودکان، به‌صورت یک عادت درمی‌آید. ممکن است کودکی دروغ بگوید و اصرار داشته باشد که حرفش حقیقت دارد. به‌طور معمول، دروغ‌گویی‌های عادی، از طریق مواجهه‌ی خصومت‌آمیز، تقویت می‌شود و یکی از راه‌های مقابله با آن، این است که به کودک فرصت دهیم تا دروغش را بدون ترس از پیامد آن، پس بگیرد.

■ **الگوبرداری (مدلینگ):** یکی از مهم‌ترین علل دروغ‌گویی، الگوبرداری از والدین است. بسیاری از پدر و مادران تصویری کنند دروغ مصلحتی یا بهانه‌های بی‌ضرر، اشکالی ندارد اما نمی‌دانند که کودکان از آنان یاد می‌گیرند و به دروغ‌گویی می‌پردازند. پدر و مادران، وقتی زیر قول خود می‌زنند، حقایق را وارونه کرده و حسابگرانه می‌گویند: «مجبور شدم دروغ بگویم زیرا...»، به کودکان خود دروغ‌گویی را آموزش می‌دهند. کودکان قادر به فرق گذاشتن بین دروغ «مصلحتی» و «غیرمصلحتی» نیستند. آنان فقط درک می‌کنند که دروغ‌گویی کار اشتباهی نیست؛ پس بهترین راه پیش‌گیری از دروغ‌گویی را باید از خانواده شروع نمود.

■ **فراپیش‌گویی:** گاهی کودکان، واکنش پدر و مادر را پیش‌گویی می‌کنند و در نتیجه، به دروغ گفتن می‌پردازند. کودکی گفت: «من می‌دانستم که جواب مادرم «نه» است، به‌همین خاطر، دروغ گفتم.» درواقع مادر با سؤال‌های مکرر خود، به کودک اجازه‌ی پیش‌بینی نتیجه را داده است. برای جلوگیری از پیش‌گویی کودک، به‌جای سؤال‌های مکرر، بهتر است حد و مرزها و قوانین موجود را برای او روشن و از قید و شرط‌های زیاد و «بکن و نکن‌های» بی‌حد و حصر، پرهیز نماییم.

چند توصیه به پدر و مادران گرامی:

- سؤال‌هایی که کودک را وادار به دروغ‌گویی می‌کند، طراحی نکنید.
- برای راست‌گویی، کودک را تشویق نمایید و ارزش سخن راست را برایش توضیح دهید. کودک باید ارزش راست‌گفتن را در عمل، تجربه نماید.
- انتظارات و خواسته‌های خود را با توجه به توان کودک تعدیل نمایید.
- کودکان را با یکدیگر مقایسه نکنید زیرا موجب رشد حسادت و در نتیجه، تشدید دروغ‌گویی در آنان می‌شود.
- کودکان خود را سرزنش و تحقیر نکنید زیرا کودک برای جبران آن، به دروغ‌گویی روی می‌آورد.
- به سخنان آنان خوب گوش کنید و اجازه دهید احساسات خود را آزادانه بیان کنند.
- الگوی مناسبی برای فرزندان باشید. (فرزندان ما آن چیزی می‌شوند که ما هستیم، نه آن‌چه که می‌خواهیم.)

آیا می‌توان دروغ‌گو را تنبیه نمود؟

پیش از هرچیز برای درمان دروغ‌گویی، یافتن علل و انگیزه‌ی آن بسیار بااهمیت می‌باشد؛ برای نمونه دروغ‌هایی که بر اثر ترس گفته می‌شود، با تنبیه تشدید می‌گردد زیرا کودک خردسال، قدرت تشخیص کافی ندارد و وقتی تنبیه می‌شود، نمی‌داند به‌خاطر دروغ‌گویی تنبیه شده، بلکه تصور می‌کند به‌خاطر اعمالی که انجام داده، تنبیه شده است؛ در نتیجه تلاش می‌کند راه بهتری برای پوشاندن حقیقت پیدا کند؛ به‌همین دلیل، در استفاده از تنبیه، باید احتیاط‌های لازم را رعایت نمود.

در زیر به نکاتی مهم در مورد تنبیه اشاره می‌کنیم:

- تنبیه می‌تواند مؤثرترین روش برای دروغ‌گویی‌های یادگرفته‌شده باشد؛ مشروط بر این‌که با جهت و آموزش لازم همراه گردد.
- تنبیه برای دروغ‌گویی‌هایی که بر اثر ترس، فرمایش‌گویی و الگوبرداری می‌باشد، در طولانی‌مدت، بی‌اثر می‌گردد؛ باید علت و انگیزه‌ی دروغ را مشخص نمود و سپس به درمان آن پرداخت.
- یادمان باشد که تنبیه باید به‌عنوان آخرین ابزار ممکن در نظر گرفته شود، نه اولین ابزار!

منبع:

- «راهنمایی و مشاوره کودکان» «دکتر عبدا... شفیع‌آبادی»
- «روان‌شناسی رشد» «دکتر شهنام ابوالقاسمی»

ناهدید بابایی امیری

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی